

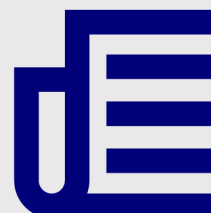
Circuits institucionals de protecció a la infància i el lloc de la funció educativa

Relat de cas

Uoc

Autoria: Paola Fryd Schapira

PID_00275901

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats pel professor:
Segundo Moyano

Primera edició: setembre 2020
© d'aquesta edició, Fundació Universitat Oberta de Catalunya (FUOC)
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Autoria: Paola Fryd Schapira
Producció: FUOC
Tots els drets reservats

Cap part d'aquesta publicació, inclosos el disseny general i la coberta, pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, sigui aquest elèctric, mecànic, òptic, enregistrament, fotocòpia o qualsevol altre, sense la prèvia autorització escrita del titular dels drets.

Circuits institucionals de protecció a la infància i el lloc de la funció educativa

Relat de cas

Vaig conèixer en Cristian a la seva edat de catorze anys a l'últim centre de protecció a la infància¹ en el que va viure. Jo hi començava a treballar i ell feia un parell d'anys que estava en aquest centre. En aquest moment ja té dinou anys.

Al cap d'uns mesos de començar en aquest treball, quan participava d'una trobada d'educadors socials, se'm va proposar presentar un cas. Això em va conduir a algunes cerques que desconeixia del trànsit de Cristian per les institucions de protecció. Una part d'aquesta narració es construeix a partir del seu relat, dels informes de diferents professionals que he trobat en el lligall institucional i de la meva experiència de treball amb ell.

Des dels cinc anys, Cristian ha estat en centres de protecció a la infància. Vivia amb la seva mare i amb dos germans petits. La mare patia un trastorn mental agut. L'ingrés de Cristian es produeix a causa de les denúncies de veïns per maltractaments que rebien de la seva mare i l'evident falta de cures que presentaven els nens. Davant la inexistència d'altres referents familiars coneguts, diferents de la mare, els nens són atesos pels serveis socials d'atenció primària. Malgrat el treball que es fa, la mare no aconsegueix fer-se càrrec de la cura dels fills, i es dictamina l'ingrés en un centre d'acolliment temporal. Posteriorment, Cristian accedeix a una mesura d'acolliment en un centre residencial i els seus germans ho acaben fent al cap de poc temps.

El contacte que Cristian va mantenir amb la seva mare va ser esporàdic, ja que ella ingressava en clíniques psiquiàtriques amb freqüència i les visites al seu fill es van anar discontinuant.

Des dels cinc a divuit anys, el noi va viure en tres institucions diferents. Aquestes institucions van ser de barris i ciutats diferents. Això implicava també canvis d'escola, d'activitats extraescolars, i una inestabilitat en els vincles que establia en cada lloc amb els seus pares i amb altres adults.

En la segona institució en la que Cristian va romandre des dels vuit fins als dotze anys, es va promoure la vinculació amb altres xarxes familiars i el contacte amb els seus germans amb l'organització de trobades amb ells. Així va ser com Cristian va reprendre

¹ Centre de protecció a la infància, o centre residencial, o institució de protecció: en cada comunitat autònoma pot tenir una denominació diferent. Aquestes denominacions es refereixen a centres on viuen nens, nenes i adolescents que tenen disposada una mesura de protecció per desemparament a instància legal.

el vincle amb una tia materna que el visitava, el convidava a la seva casa alguns caps de setmana i en dies festius esporàdics. Amb els germans hi contactava molt poc i, quan es promovien i coordinaven trobades des de les institucions residencials, ell solia plantejar inconvenients per evitar concretar-les.

Cristian establia vincles conflictius amb els adults de les escoles a les quals assistia. A les institucions de protecció, però, es relacionava amb alguns educadors de manera positiva, però li resultava costós establir confiança amb els adults en general, i s'enutjava freqüentment davant l'establiment de certs límits.

Els conflictes a l'escola eren una constant que col·locava el noi en el nucli de tots els problemes quotidians, fos el protagonista dels fets o no. En els canvis d'escola, que coincidien amb els canvis de centre, això no variava, sinó que s'anava intensificant. Cristian tenia un paper del qual era difícil moure's: el de noi conflictiu. No es trobaven estratègies, ni des de les escoles ni des de les institucions residencials, per intentar oferir-li un altre lloc.

Cristian gaudia de les trobades individuals amb els educadors de referència. Si, a més, aquestes trobades tenien lloc fora del centre, es motivava encara més, fins i tot arribava a mostrar-se més afectuós, i durant uns dies la seva actitud semblava canviar.

Les activitats que li interessaven més eren les vinculades amb els esports extrems. Així va ser com al centre on treballa se'l va poder vincular amb un grup de *parkour* que funcionava als afores de la biblioteca del barri. Estava conformat per nois de diverses edats, encara que eren majoritàriament adolescents com ell. Cristian assistia a totes les classes, comentava al centre el que feia i es mostrava entusiasmada. Al cap de dos mesos, farien una exhibició en un altre barri proper junt amb altres grups de *parkour*. Des de l'equip de professionals del centre vam veure això com una oportunitat d'acompanyar Cristian i que pogués fins i tot convidar també la seva tia i els seus germans. Es van fer les degudes gestions perquè això es concretés, ja que no era fàcil accedir al lloc. Dos educadors, amb els quals Cristian tenia més referència, vam canviar el torn de treball per poder assistir-hi. Finalment, va arribar el dia: tots vam acompanyar Cristian a l'esdeveniment i després vam compartir un berenar.

Això va ser una fita significativa per a Cristian: va generar un major acostament amb els educadors i ell va començar a trucar assíduament als seus germans i a preocupar-se per ells. En realitat, havien compartit molt pocs anys junts, en condicions de vulnerabilitat social i afectiva, i gairebé no es coneixien. Cristian començà a interessar-se per reunir fotos familiars, les poques que tenien ell i els seus germans, i unes altres que la seva tia va anar aportant. Amb aquestes instantànies, i l'acostament als seus germans, va anar embastant les seves històries. Va fer còpies de les fotos, els va col·locar marcs i les va regalar als seus germans perquè tots tres tinguessin les mateixes. Aquesta cerca d'imatges familiars també va implicar preguntes sobre la situació de la seva mare, amb la qual ja feia dos anys que no mantenia cap contacte. A sol·licitud de Cristian, l'equip del centre va intentar contactar les clíniques on havia estat ingressada, però sense cap èxit, ja que desconeixien el seu parador actual. Tampoc mantenia contacte amb els familiars. Per fi, es va ubicar la senyora en una clínica psiquiàtrica d'una altra ciutat. Malgrat que no estava en condicions de sortir, sí que podia rebre visites. Cristian va començar a traslladar-se una vegada al mes per veure la seva mare.

Cristian tenia quinze anys quan va passar això, i va ser molt mobilitzador el retrobament amb la seva mare i les condicions en les quals la va trobar. Se'l notava desmotivats: faltava a les classes de *parkour*, l'escola era cada vegada menys un lloc per a ell. Des de l'equip de professionals del centre vam considerar que era un moment adequat per oferir-li un espai terapèutic, que va acceptar de començar, encara que va ser difícil mantenir l'acord de freqüència.

Respecte a la trajectòria escolar, els últims dos anys han estat molt difícils per a Cristian, tant pel que fa al compliment dels objectius acadèmics com a la seva integració i vincle amb professors i companys. No obstant això, sí que manté un vincle estret amb un noi i una noia que també participen del grup de *parkour* i que assisteixen, a més, a la seva escola. Des del centre incentivem la relació amb aquests adolescents promovent que facin junts activitats recreatives i socials. La família del noi no aprova l'amistat amb Cristian perquè aquest viu en una residència i prefereix que es vegin solament als espais d'activitats que comparteixen.

A mesura que s'anava apropant a l'edat de divuit anys, vam començar a treballar amb Cristian la possibilitat d'integrar-se en un programa d'autonomia progressiva.² Això implicava mudar-se a un pis compartit amb altres dos nois i concretar un pla d'estudi. El suport econòmic es mantindria durant un any, així que això també implicava començar la cerca de treball acompanyat d'educadors d'aquest programa. Al principi Cristian es va entusiasmar amb el canvi, amb la independència que això li proporcionaria. Ara bé, quan es va anar apropant el moment, va començar a manifestar moltes pors i no va voler sortir del centre durant diversos dies. Deixà de visitar la seva mare, i el contacte amb els seus germans va ser més esporàdic. Des de l'equip del centre reconeixem que Cristian ha viscut gairebé tota la vida en institucions de protecció; és allò que coneix, i les seves xarxes de sosteniment són limitades.

Una vegada que es concreta el trasllat, Cristian s'anima amb les propostes i desafiaments que té per davant. L'equip educatiu planteja a Cristian la possibilitat d'accedir a un curs específic de monitor d'esports que ofereix un institut d'ensenyament secundari proper.

A l'edat de dinou anys, Cristian intenta organitzar la seva quotidianitat, la gestió dels diners, les seves tasques al pis, els seus temps d'estudi i la seva participació en el grup de *parkour*. Durant uns mesos més, seguirà en el programa i amb l'acompanyament dels seus educadors referents. Està buscant treball com a monitor per a l'estiu. A la seva mare la visita algunes vegades, i manté el vincle amb els seus germans i amb la seva tia organitzant trobades en espais públics propers al centre on viuen els seus germans.

Fa uns dies ens va visitar. El vaig trobar bé. Ens va explicar el curs que està fent i els seus avenços en *parkour*. Va recórrer diverses vegades les instal·lacions del centre i li va costar acomiadar-se.

² Programa d'autonomia progressiva: programes socioeducatius destinats a adolescents que han viscut en centres de protecció a la infància i han complert la majoria d'edat. Comporta prestacions econòmiques i l'acompanyament educatiu necessari per desenvolupar una vida autònoma i per a la seva plena integració social.